

рактору. Це кілька невиразних відщепів з білого, непрозорого, низькоякісного кременю, відбійник, уламок крем'яної мікропластини, обсидіанова пластинка із скошеним кінцем (рис. 5, 2). На особливу увагу заслуговує знаряддя типу долота, виготовлене з широкої крем'яної пластини (рис. 5, 1). Воно має вузький, добре загострений робочий край, оброблений серією дрібних сколів, нанесених на обидві поверхні знаряддя. На верхньому товстому кінці, протилежному робочому краю, добре помітні сліди від багаторазових ударів. В інвентарі закарпатських пам'яток пізнього палеоліту знаряддя аналогічних або близьких

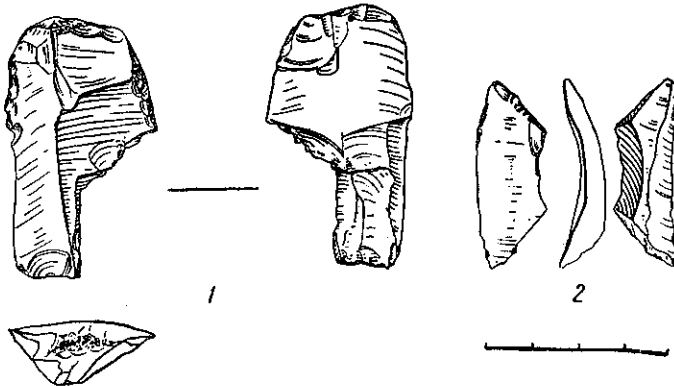

Рис. 5. Вироби з місцезнаходження Дідова Гора.

форм відсутні. Це надає місцезнаходженню неабиякого значення. Не виключено, що в даному разі йдеться про новий, ще не відомий на Закарпатті тип пізньопалеолітичних пам'яток.

С. В. СМІРНОВ

Новые позднепалеолитические местонахождения в Закарпатье

Резюме

В 1971 году в окрестностях с. Бигань Береговского района Закарпатской области было обнаружено два новых позднепалеолитических местонахождения.

Местонахождение Бигань представлено значительным количеством находок, собранных на поверхности. Среди них имеется одиннадцать нуклеусов, десять скребков, два резца и острия, одно комбинированное орудие и массивное орудие на нуклеидном обломке. Морфологические особенности перечисленных изделий позволяют предполагать, что эта стоянка моложе ориньякоидного местонахождения Берегово II и ориньякоидных памятников сопредельной с Закарпатьем Восточной Словакии.

Местонахождение Дидова Гора дало несколько находок. Наиболее интересной среди них является орудие типа долота. Подобные изделия пока что не известны в позднепалеолитических памятниках Закарпатья.

В. К. ПЯСЕЦЬКИЙ

Мезолітичні стоянки в басейні р. Ірші

Північна частина Житомирської області мало привертала увагу дослідників, хоч своєрідні природні умови, наявність різних за формою піщаних підвищень та невеликих озерців на вододілах, сухих піщаних терас вздовж рік створювали сприятливі умови для заселення цієї території в епоху мезоліту.

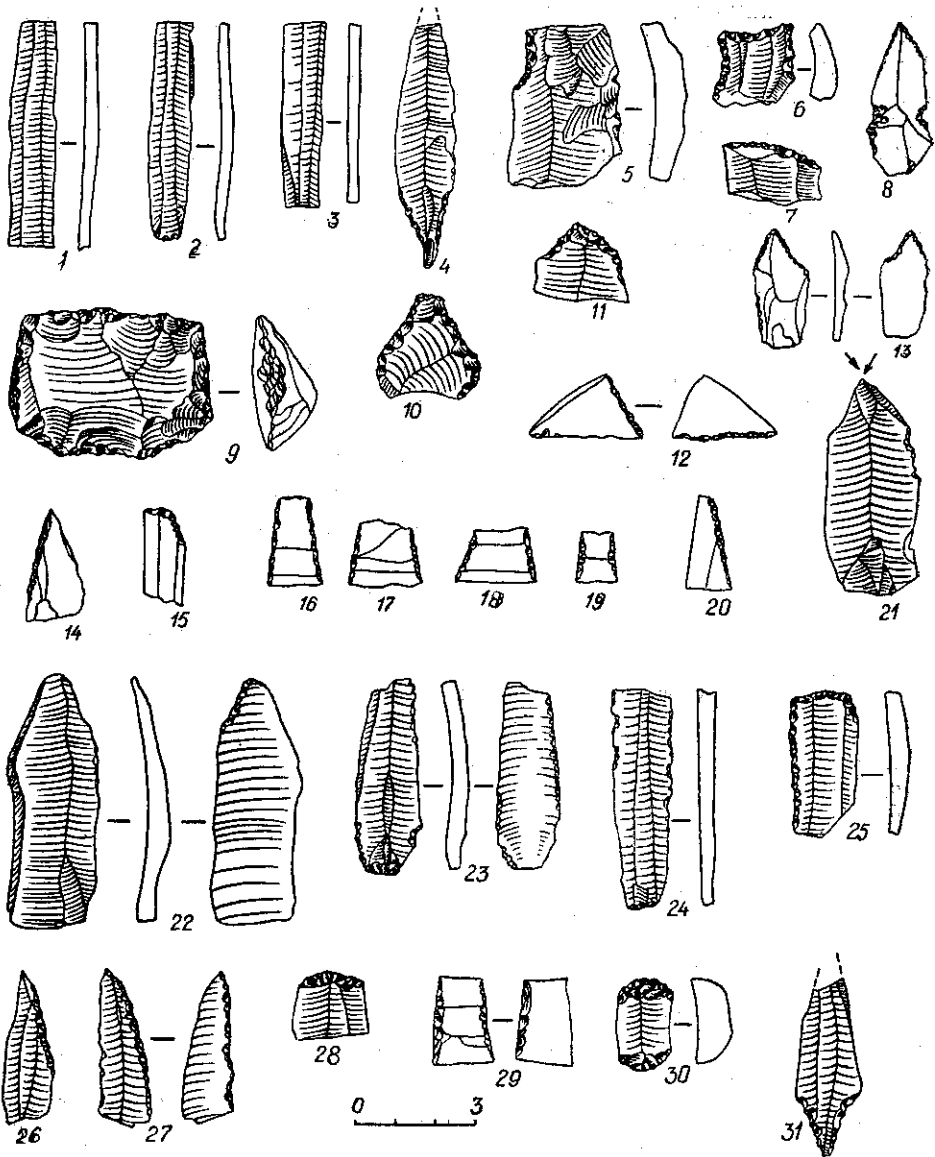

Рис. 1. Крем'яні вироби з мезолітичних стоянок басейну р. Ірші поблизу сіл Кропивна (1—19, 21), Стаханове (22—30), окремі знахідки (20, 31).

Ще в 1931 р. вийшла стаття І. Ф. Левицького, присвячена знахідкам з нижнього, мезолітичного шару в урочищі Пішаному на р. Уж¹. У 1971 р. мезолітичні стоянки автор виявив в басейні р. Ірша. Нижче подаємо опис цих стоянок.

Стоянка поблизу с. Кропивенка Володарськ-Волинського району розташована у північно-східній околиці села на лівому корінному березі Іршанського водосховища, де валоподібне піщане підвищення заходить у заплаву. Висота його над заплавою (тепер залитою річкою) — 5—6 м. Культурний шар стоянки значною мірою розвіяний, але є задерновані місця. Тут було закладено три шурфи, в яких під піщаною поверхнею, на глибині 0,3,—0,5 м виявлено нечисленні знахідки.

¹ І. Ф. Левицький. Стаття в ур. Пішаному біля Народич.— Антропология, т. IV. К., 1931.

Основна ж маса крем'яних виробів зібрана на поверхні. Траплялись також вивітрені дрібні кістки. Кремінь різнокольоровий, середньої якості. Привертає увагу те, що нуклеуси, за винятком кількох нуклеоподібних уламків, відсутні. Багато пластинок, в тому числі й правильної форми, майже прямі у профілі (рис. 1, 1—3); переважають зламані пластинки. Знайдено дев'ять скребків, що не мають сталої форми. Так, один з них масивний, по боках дуже збитий, очевидно, використовувався як відбійник (рис. 1, 9). Інші скребки виготовлені на кінцях зламанних пластинок (рис. 1, 7, 11), на невеликих відщепках. Одне знаряддя має підтрикутну форму (рис. 1, 10). Є також пластинчастий відщеп з частковою ретушшю (рис. 1, 5) та два скобелі, в тому числі мініатюрний, геометричних обрисів (рис. 1, 6).

Різців два. Один атиповий, на відщепі, інший серединного типу, причому спинка його покрита легкою патиною (рис. 1, 21).

Зібрано також вісім мікролітів-трапецій різних розмірів (рис. 1, 16—19), дві пластинки зі скошеним кінцем (рис. 1, 14, 15) і одну з притуплюючою ретушшю на двох краях (рис. 1, 12). Цікаві два вістря, які можна вважати вістрями стріл. Одне ретушоване зі спинки і має пережим для з'єднання з держакон (рис. 1, 8), у другого ретуш двобічна (рис. 1, 13). Серед знахідок слід відзначити верболістий наконечник свідерського типу (рис. 1, 4).

Дві мезолітичні стоянки виявлено далеко від річки, за 1 км на схід від с. Стаханове, за 100 м на захід від шосе Житомир—Коростень. На цій території є невеликі озера, які тепер сильно заболочені. Висота стоянок над водою близько 2 м, відстань між ними — до 100 м. На тій, що розташована південніше, було зібрано трапецію, правий край якої ретушований з обох боків (рис. 1, 29), мікроскребок (рис. 1, 30), скребок на кінці невеликої пластинки та кілька поламаних пластинок.

Серед матеріалів другої стоянки, виявлених на площі 15×10 м, є пластинки правильної форми з боку спинки (рис. 1, 24) або з обох боків (рис. 1, 23). Звичайна для мезоліту знахідка пластинок зі скошеним краєм. Їх три, причому одна має двобічну ретуш (рис. 1, 26, 27). До складу колекції входять також велика пластина, ретушована з боку черевця (рис. 1, 22), та два скребки (рис. 1, 25, 28).

З окремих знахідок слід відзначити наконечник свідерського типу (рис. 1, 31), виявлений на краю надзаплавної тераси, на правому березі р. Ірші, проти місця впадіння в неї р. Веснач. Тут же трапився і різець на куті зламані пластинки.

На лівому березі, теж на краю тераси (висота над заплавою — 5—6 м), за 1, 2 км нижче місця впадіння цієї притоки в Іршу знайдені пластинки — екземпляри зі скошеним краєм та дрібні уламки, а також відщепи (рис. 1, 20).

Наведена характеристика крем'яних знарядь дає уявлення про їх особливості на різних стоянках. Так, поблизу с. Кропивенка, де було зібрано найбільшу кількість кременів, трапеції кількісно переважають над пластинками зі скошеним краєм. Разом з поодинокими екземплярами останніх, які вважаються наконечниками стріл, співіснують наконечники, типологічно близькі до свідерських (рис. 1, 8, 13). Навпаки, на північній стоянці біля с. Стаханове трапецій немає зовсім, але знайдено три пластинки зі скошеним краєм. Інші відмінності, зважаючи на розташування стоянок в одному мікрорайоні, слід пов'язувати з хронологічними факторами.

Цікавою рисою є зосередження мезолітичних стоянок на вододілах рік, біля невеликих озер. В цілому вони подібні до відомих пам'яток Східної Волині і Київщини².

² Д. Я. Телегин. Мезолит Левобережної України и его место в сложении днепро-донецкой неолитической культуры.—МИА, № 126. М.—Л., 1966, стор. 202, рис. 2.

**Мезолитические стоянки
в бассейне р. Ирши**

Резюме

Описаны материалы с новых мезолитических местонахождений у сел Кропивенка и Стаханово, а также отдельные находки мезолитического времени у с. Мелени Житомирской области.

Различия, выявленные в кремниевом инвентаре памятников (преобладание трапеций над пластинками со скошенным концом в Кропивенке и отсутствие трапеций на одном из пунктов у Стаханова), по мнению автора, являются хронологическими.

Є. О. ПЕТРОВСЬКА, І. І. ІВАНОВ

Акінак із с. Забір'я поблизу Києва

В 1970 р. під час робіт по влаштуванню території тракторної бригади в с. Забір'я Києво-Святошинського району робітники радгоспу знайшли залізний кинджал-акінак¹. Урочище, де випадково трапилась ця знахідка, зветься Старі Могилки. Розташоване воно на південній околиці села. Назва урочища походить від існування тут кладовища минулого століття. Як з'ясувалось, на полі, недалеко від цього місця колись був курган, який вже розорано.

Знахідку виявлено на лівому підвищеному глинистому березі р. Мокрої Бобриці (притока Ірпеня), яка тут дуже заболочена.

Кинджал добре зберігся (рисунок). Загальна довжина його — 33 см; довжина леза — 20 см, перехрестя, руків'я та наверхшя — 13 см. Лезо за формою є видовженим трикутником, двосічне, у перетині ромбовидне. Перехрестя ниркоподібне, руків'я пряме із заглибленим ложком посередині та вузькими бортиками по краях. Наверхшя антенноподібне, у вигляді тонкої воліти. Один кінець обламаний.

Кинджал належить до серії коротких акінаків з простим антенним наверхшям. Як аналогії йому можна навести акінаки з с. Сахнівки та Сміли². Подібні акінаки датуються кінцем VI — початком V ст. до н. е.³ Випадковість знахідки не дає змоги точніше її датувати, але вона може стати в пригоді під час дальших досліджень скіфської доби в цьому районі.

Кинджал належить до серії коротких акінаків з простим антенним наверхшям. Як аналогії йому можна навести акінаки з с. Сахнівки та Сміли².

Подібні акінаки датуються кінцем VI — початком V ст. до н. е.³ Випадковість знахідки не дає змоги точніше її датувати, але вона може стати в пригоді під час дальших досліджень скіфської доби в цьому районі.

Акінак із с. Забір'я.

¹ Вчителі шкіл ст. Боярка І. І. Іванов та с. Забір'я В. М. Горинович, до яких потрапив акінак, подарували його археологічному музею АН УРСР.

² А. І. Мелюкова. Вооружение скифов.—САИ, вип. Д 1-4. М., 1964, табл. 20, 4, 7.

³ А. І. Мелюкова. Вказ. праця, стор. 54.